

ձեռք բերվել թեորդ Վրացական իշխանին ու Պ. Թեոֆիլին երկրորդ առաջարկությունը ընդունվել էր։ «Երկուցներն արգարես զոց պիտի մնային, բայց պատերազմին առաջ ամեն բան ինչ վեճակի մեջ էր նե՛ն» նայն պիտի մնար։ Ուստի ծովային զորությունը պիտի նորոգվեր ու ածեր առանց քննության իր նաւահանգիստին պարսպներուն ետին, եւ երբոր Սուլթանը մտաւոր յարձակման մը վախ ունենար, այն ժամանակը միայն իշխանութիւն պիտի ունենար իր դաշնակիցներուն ձայն տալու։ Այս հրահրին պատասխանը նոր պատերազմ մը պիտի ըլլար, որուն մեջ միանգամայն յայտնի պիտի ըլլար արեւմտեան տերութեանց աննախատեսութիւնը եւ իրենց այսօրուան օրս հետը պատերազմած թշնամոյն վերածնեալ զօրութիւնը։ Այնպիսի առանց անխոհեմութեան հաճիլ այնպիսի պայմանադրութեան մը, որ վայրկեական եւ յառաջուցմէ իւրեքնց նախատեսութեամբ խռովեալ հանգըստութիւն մը միայն պիտի տար իրենց։ Այլ երջապէս, Սեւ ծովու մէջ Ռուսիոյ առաւելագոյն զօրութիւնը կրնար խափանել, թեոր խաղաղութիւն հաստատված ժամանակէն պէտք էր միջոց մը որոշել օր մը զանիկ խափանելու համար։

Եւեթրդ կ'ըլլար, Պարսն, աւելի հեռուն բռնէ այս խորհրդաւորութիւնը, եւ կը կարծեմ որ ապացոյցներով հաստատեցի, թէ Ռուսիոյ կառավարութիւնը Վարդանէի ու Վ. Պափորի բացվելուն կամ գոյգլորուն սկզբունքը ձեռք առնելով, չէկցաւ այն խոտմունքին վրայ, որ Վ. Իէն-նայի դեպքականական ժողովին մէջ ինքզինքը ներկայացուցած ժամանակը ըրած էր։ Այս դատաւարանը հաստատելու համար բաւական կը սեպեմ յիշել, որ Պուլո կոմսը ապրիլ 26ին վերջին ժողովին մէջ յայտարարութիւն ըրաւ, թէ «Ռուսիոյ ըրած առաջարկութեան մէջ ինքը չէր տեսներ ոչ լուծում մը եւ ոչ իսկ լուծման հիմար, այլ յիշեալ առաջարկութիւնը միանկ միջոցներ կը ցուցնէր Սեւ ծովու մէջ Ռուսիոյ ունեցած առաւել զօրութեանը դէմ դնելու, թեոր անհեթեի վտանգ մը ըլլալու աստիճանին հասնէր, բայց զանիկ մշտնջենաւոր եւ իրաց սովորական վիճակին մէջ դնելու կերպով դադրեցնելու չէր ծառայել»։

Սեւ ծովու հետեւեալ խոսքով

ԳԵՐԸՄԵՆ ԵՎԱԾ ԼՈՒՐԵՐ

Նախընթաց թուով համառօտ եւ թերի տեղեկութիւն մը միայն կրցանք տալ Մալաքոֆի բերդին վրայ եղած յարձակման վրայ։ Ուրբաթ եւ շաբաթ օրերը եկող շոգենաւները աւելի մանրամասն եւ կատարեալ տեղեկութիւններ բերած են այս մեծ եւ արիւնահեղ կրոււոյն վրայ, որոնք արժան կը համարինք մեր արդոյ ընթերցողաց հաղորդել մայրաքաղաքիս գաղղիներէն լրագիրներէն առնելով։

Պաշտակիցները՝ ամսոյ 5ին բոլոր օրը սաստկութեամբ Սեւ ծովու թուրքութիւնները ռմբակոծելէն ետեւ, գիշերը պատրաստութիւն տեսան առտուան ժամը 9ին յարձակում ընելու։

Պաշտակիցը այս յարձակումը չըրած, ռուսները ժամը իննին միջոցները Մալաքոֆի ամրոցէն դուրս ելան երկու թեւ բաժնով, ու Վանանչ-Սարի ամրութեանը վրայ քալեցին։ Ռուսաց այս գործողութիւնը դաշնակիցներուն գիրքն ու յատակագիրը տարեց, որովհետեւ ռուսները շատուր էին, եւ մանաւանդ դաշնակիցներուն քալելը ճամբէն յառաջ կուգային։ Ռուսի երբոր մօտեցան, այնպիսի սաստիկ կրակով մը ընդունվեցան, որ շատ մարդ ինչու մէջներուն։ Միանգամայն գաղղիացեաց տ'Օթմառ զօրապետին բաժինը (Ֆրգա) թշնամեաց դէմն ելելով, սուխով (սիւնահի) սաստիկ պատերազմ մը ըրաւ, եւ շատ մարդ ջարդելով՝ զանոնք փախուց։ Այս յաջողութեան վրայ՝ նոյն գաղղիական բաժինը յառաջ քալեց, ու ռուսաց ռումբներուն ու գնդակներուն կարկուտին մէջէն անցնելով եւ անհնարին դժուարութեանց յաղթելով Մալաքոֆի բեր-

դին քով հասաւ։ Հոն թէպէտ երեք անգամ ետ քշվեցաւ, եւ բերդն ի վեր ելելու համար սանդուղները կարծեւ եկան, այսու ամենայնիւ գաղղիացեաց զօրքերը զարմանալի քաջութեամբ մէկմէկու օգնելով՝ բերդին պատերն ի վեր ելան, եւ մէջերնուն քանի մը դուրստակ զօրք յաջողեցան ներս մտնելու, ռուսաց թշնամութեամբ զօրքերը ջարդելու, եւ հոն գաղղիական դրօշակը տնկելու։ Քսան լուպէի չափ այս քաջ զօրքերը ինքզինքնին հոն հաստատ բռնեցին՝ չորս կողմէն ռուսաց թշնամութիւններուն ու հրացաններուն կրակին մէջ պաշարված։

Այս գործողութիւններուն ժամանակը Պախնէ եւ Մէյուան զօրապետներուն բաժիններն ալ աջ կողմէն առաջ քալել էին, բայց երկրին խորտուրդութեան եւ հոն եղած նորոգութեան (բալաֆոթ եւրի) ձորին մայրաւններն (չալը) արդիվելով, մեծ դժուարութեամբ ծանր ծանր եւ առանց կարգի կը յառաջանային։ Երբոր ձորին միւս կողմէն վեր ելելու վրայ էին, որ Մալաքոֆի բերդին քով հասնին եւ ներս մտնող զօրաց օգնեն, ռուսաց բազմագունդ զօրքերուն եւ չորս կողմը եղած բազմաթիւ մարտկոցներուն սաստիկ կրակին պատահեցան։ Պախնէ զօրապետին բաժինը գիւցաղնական ճիգեր ըրաւ պատերազմի կարգաւ շարվելու, բայց երկրին գէշութեան չկրցաւ։ Ամենէն քաջասիրտները լեռան գլուխը կը հասնէին, բայց անմիջապէս կը զարնվէին կիւնային։

Արդի այս զարհուրելի պատերազմներն եղած ատենը, անիւն ալ անգլիացիները արիւրար Ռէտանի ամրութեան վրայ յարձակել էին դէմքերուն ու քովերուն ռուսաց թշնամութիւններուն կրակը ուտելով։ Մարտկոցներուն առջեւ հասած ատենին՝ կէս լուսնի ձեւով խորունկ փոս մը ելաւ առջեւին։ չկրնարով այս արգելքն անցնիլ մտածեցին քովէն պտտիլ ու մարտկոցներուն ետեւն անցնիլ։ Ռուսի զարմանալի աներկիւղութեամբ ծովային զօրաց արեւաբանին վրայ յարձակեցան՝ ձեռքովն ու Ռէտանի մարտկոցներուն մէջ տեղէն անցնելով, որ զանոնք ետեւուն զարնէն։ Հոն տուներու աւերակներուն եւ կանդուն մնացած պատերուն ետեւը պատարարվելով Ռէտանի ամրութիւններուն վրայ քալեցին։ Բայց Ռուսները անգլիացեաց այս յանդուգն շարժումէն վախալով շատ զօրք իրկեցին այն կողմը, որոնք անգլիացեաց վրայ յարձակեցան։ Հարկ եղաւ որ անգլիացիք ճամբանին փոխեն եւ ամեն կողմէն ինքզինքնին պաշտպանեն։ Իշրի զօրապետը իր 3000 հոգեւ վը դիւցազնական քաջութեամբ դէմ դրաւ թշնամեաց։ Ինքու Ռաիկան այս սակաւաթիւ քաջերուն վիճակին վրայ անհանգիստ ըլլալով, չորրորդ զօրաբաժինը այն կողմը քալեցուց, որով թշնամին պարտաւորեցաւ իր զօրութիւնը երկուքի բաժնելու։ Այն միջոցին գաղղիացի հետեւակ որսորդներու վաշտ մը Իշրի զօրապետին բաժնին հետ գնաց միացաւ։ Այլ իշրապէս 23 ժամ սաստիկ պատերազմ մը ետեւ անգլիացիք ետ քաշվեցան, ու ամսոյ 7ին առտուան դէմ կրցան իրենց բանակը մտնել։

Այս սոսկալի պատերազմներուն ժամանակը տ'Օթմառ զօրապետին բաժինը հաստատ կը կենար Մալաքոֆի ամրութեան մէջ։ Հրամանատար եւ զինուոր հետ զհետէ կը զարնվէին կիւնային դրօշակին բոլորաթիւր, ու ոչ ալքն, եւ

ոչ ձախէն սպասված օգնութիւնները չէին գար։ Ժամը տասնը մէկ ու կէսն էր, Բէլիսիէ զօրապետը տեսնելով՝ որ այս քաջ զինուորները տասնապատիկ աւելի մեծ զօրութեան դէմ աւելի երկար դիմանալու կարող չեն, հրաման իրկեց որ ետ քաշվին։ Հարկ չէ ըսել, թէ գաղղիացեաց զօրքերը վերջին աստիճան զայրագին դժկամակութեամբ մը Մալաքոֆի բերդէն դուրս ելան։ Ետ քաշվելին զարմանալի քաջութեամբ եւ բարեկարգութեամբ եղաւ, այնպէս որ ռուսները չհամարձակեցան ետեւնուն կիւնալու։ Պախնէ եւ Մէյուան զօրապետներուն բաժիններն ալ նոյնպէս ետ քաշվեցան Բէլիսիէ զօրապետին հրամանաւր։

Ահա այսպէս վերջացաւ այս ահազին պատերազմը, որուն մէջ դաշնակից զօրքերը դիւցազնական քաջութեամբ կռուեցան։

Այս արիւնահեղ պատերազմներուն ժամանակը՝ ռմբակոծութիւնը վերջին աստիճան սաստկութեամբ կը շարունակէր։ Երկիրը մինչեւ հեռուններն անգամ կը դողար ու կը տարտէր ինչպէս սաստիկ դեմաշարժի ժամանակ։

Ամսոյ 7ին՝ զինադադարման դրօշակ բացվեցաւ առտուրէն, մինչեւ իրեկուն, եւ երկու կողմէն իրենց մեռեալներն ու վիրաւորները ժողվեցին։

Սակաւներուն ու վիրաւորներուն թիւը իրատ տարրեր կերպով կը հաշուեն։ Երկու բերանը գաղղիացեաց կողմէն 5000 մեռած ու վիրաւոր հաշուեցին, երբ այս թիւը 4000 ի իջաւ, վերջը 3000 ի եւ շատերն այս վերջին թիւը ճիշդ կը համարին։ 170 ալ հրամանատար կայ մեռած ու վիրաւոր։ Սեւ նորներուն մէջ են նաեւ Պախնէ եւ Մէյուան զօրապետները։ Եւսմէնը պատերազմին մէջ մեռաւ, երկրորդը ծանրապէս վիրաւորվելով հետեւեալ օրը մեռաւ։

Անգլիացեաց կորուստը 1600 զինուոր եւ 85 հրամանատար կը հաշուեն։ Սեւաճներուն մէջ են Քամիէ եւ Լըրի զօրապետները եւ Լըյ գնդապետը։ Ճոնս զօրապետն ալ ծանրապէս վիրաւորվել է։

Այս անցաճող յարձակումը՝ դաշնակից զօրաց աշխոյժն ու եռանդը եւս տուաւ Լըրիներին։ «Մենք հիմա սորվեցանք Մալաքոֆ մոնալու ճամբան, կրնան գաղղիացեաց զօրքերը, պիտի մըտնենք, եւ ալ չափաւ դուրս կ'ըլլենք»։ Բէլիսիէ զօրապետը ըրաւ Ռաիկանին ըսած հետեւեալ խօսքը ստեպ կը կրկնէ։ «Միկա ետ ետ երթալ մըն է՝ աւելի ադէկ յատկելու համար»։

Պաշտակից նաւատորմին ալ մասնակից եղաւ այս մեծ պատերազմին։ Ամսոյ 5ին չորս գաղղիական եւ վեց անգլիական մեծ պոռտուալաւոր նաւաւոր եւ կրկնայարկ պատերազմական նաւեր եւ բազմաթիւ ֆրեգատ ու ներքին ընդ ամենը 40 նաւ պատերազմի կարգաւ շարված էին Սեւ ծովու թուրքութեան առջեւ։ Ամեն մէկ շոգենաւ հետ զհետէ ռուսաց ամրութիւններուն առջեւն անցնելով իրենց բոլոր թշնամութիւնները մէկէն կ'արձակէին։ Մէկ քանի խիստ մօտ երթալով նաւահանգստին բերնի շրջան մէկ քանի տեղէն խորտակեցին։ Բայց տեսնելով, որ հոն ընկղմած ռուսի պատերազմական նաւերէն ներս մտնելու ճամբան բոլորովին գոցված է։ Անգլիական Սեւ շոգենաւոր միւսն է յիսուն մէթրո Պոստանդինի բերդին մօտենալով 17 ռուսի

կերաւ եւ 11 վիրաւոր ու 2 մեռեալ ունեցաւ։ Բէլիսիէ շոգենաւոր 9 ռուս կերաւ եւ 7 վիրաւոր ունեցաւ։

Ամսոյ 6ին իրիկունը նաւատորմին իր սովորական տեղը երկաթ նետեց։

Ամսոյ 7ին զիշերը ռուսները դուրս յարձակեցան Վանանչ-Սարին առջեւ գաղղիացեաց շնամ ամրութիւններն աւերելու, բայց շատ մարդ կորսնցրելով ետ քշվեցան։

Այլ երոյշեալ պատերազմին օրը Պոսքէ զօրապետը, բարձրապատիւ Խոմէր փաշան եւ սարտենիացեաց Տէլա Սարմա զօրապետը Չէրնայայի միւս կողմ յառաջ քալելու շարժում մը ըրին, բայց դեռ այս շարժման վրայ լուր մը եկած չէ։

Պաշտակիցները Լախու ծովին մէջ Ռուսիոյ ունեցած բոլոր ամրութիւնները, նաեւ զօրապետները եւ արքունի շնութիւնները այրելն ու կործանելն ետեւ, Արքայ ալ ինչպէս նախընթաց թուով ըսած ենք՝ հիմնադրական ըրել կործանել են, մէջի բնակիչները դուրս հանելով, որոնցմէ 1200 հոգի Ա. Պոլսի իրկած են։ Սինակ Եւանի Պալէի մէջ եւ Լաւրո հրումաղանը հինգ հազար Օսմանեան զօրք եւ քանի մը խումը ալ անգլիացի ու գաղղիացի զօրք պահապան դրել են՝ առատ պաշտպանութիւն տալու համար։ Այս զօրքերը բաւականապէս ամբողջացած են եղել հոն, անանկ որ ռուսաց կողմէն վրանին յարձակում մը ըլլայ նե, երկու ժամանակ կրնան դիմաւալ եւ օգնութեան սպասել։ Բայց Ֆրեգատներն ալ ներուցին բերանը պահպանութեան դրվել է։

Պաշտակից ծովապետներն Անաբայի ամրութիւններն ալ աչքէ անցնելէ ետեւ, քաղաքը պաշտպանող զինաւոր բերդերը կործանել տուել են վառօդով։ Երբ հրաման տուել են չէքէզներուն որ աւերման գործը լմնցնեն, անոնք ալ խօսք տուել են այս պաշտօնը հաւատարմութեամբ կատարելու, եւ այս մասին տարակոյս չըլլով։ Չէքէզներուն խօսքին նայելով, ռուսաց զօրքերը Անաբայի մէջ կրցածին այրելն ետեւ՝ քաշված աւերակներն ալ մօտի գեղերէն երկուքը այրել են։ Այն չէքէզներուն խօսքին նայելով, Անաբայի մօտի լեռները բնակող բոլոր չէքէզները ոտք ելել են ռուսաց դէմ։

Արապի իրիկուն Վերմէն եկող Բաւա շոգենաւոր լուր բերաւ, թէ իր ճամբայ ելած ատենը՝ դաշնակիցները կը պատրաստվէին եղել վերադառնալու Սեւ ծովու թուրքութեան ամրութիւններուն վրայ։

Երկու շաբաթի աւելի քաղղիները Վերմէն եկող շոգենաւորները լուր բերին, թէ դաշնակիցները ամսոյ 6ին պատերազմին ի վեր կը պատրաստվէին նոր յարձակում մը ընելու Մալաքոֆի բերդին դէմ։ Բայց աս անգամ կանոնաւոր պաշարման ձեռք զարկել են՝ նոր իրաւներ բանալով եւ մարտկոցներ շինելով ռուսաց ամեն մէկ մարտկոցներուն դէմ։ Այս աշխատութիւնները մեծ փութով յառաջ կը տարվին, եւ քիչ օրէն պիտի լմնան։

Այսօրվէն կը գրեն, թէ 30 հազար ռուսաց նոր զօրք հասնել Այօզ-

լեզվի դեմ յատկացած ուսաց բանակը: Ասկէջ կերելի որ ուսերը նոր յարձա- կում մը ընելու դիտաւորութիւն ունին Ահօզէվէի վրայ: Բայց տարակոյս չկայ որ այս անգամ ալ բան մը չպիտի կրնան ընել, որովհետեւ Ահօզէվէ խիստ զօ- րաւոր մարտիկներով ամրացած եւ բազմազուն եղբայրական ընտիր զօրքեր պահապան ունենալով, թշնամեաց յար- ձակումէն բնաւ չվախալու վեճակին մէջ է:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Բարձրագոյն մեծ եպարքոս Ալե- փաշան՝ որ արտաքին կարգի դեպքանու- թեան մէջ իր նախագահութեամբ, կիրակի առ- տու մայրաքաղաք հասաւ: Առաջինը: Հոգեւորականներուն՝ Ե. Բարձրութիւնը անմիջապէս շրջանի կայսերական պա- լատը գնաց եւ օգոստոսիան ինքնակալին ներկայացաւ: Ասկէջ Պահճի Պարոն եւ- լելով, հանդիսիւ Բ. Պարոն դնաց, ուր իր մեծ Եպարքոսութեան արքունի հրո- վարակը կարգադրելէն ետեւ, տէրու- թեան բոլոր նախարարներն ու բարձրաս- տիճան պաշտօնատարները վերը շնորհա- ւորեցին, եւ անմիջապէս տէրութեան պաշտօնէն ժողով եղաւ: Բարձր. Ա- լեփաշան Ա. Իննայէն մեկնելէն ետեւ օր առաջ՝ մայիս 26 ին՝ Աւստրիոյ կայսեր ներկայացրեց, Ս. Ստեփաննոսի կարգին մեծ խաչանշանը ընդունելու է՝ Ե. վեհա- փառութեան ձեռքէն:

Երգումէն եկած նամակները կը ծանուցանեն, թէ Անատոլիոյ կայսե- րական բանակին սպարապետ Ա. Բարձր- փաշան եւ անգղիացի Ուիլիամ փաշա զօրապետը Կարս գացեր են քաղաքին պաշտպանութեանը հոգ տանելու, որուն վրայ ուսաց կողմէն յարձակում մը ը- լալու կասկած կայ:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԳԵՂՂՈՒՆ: Բորթուկալե թագա- ւորը եւ եղբայրը որ հիմա Փարիզ են, քիչ մը ժամանակ ալ կենալէն ետեւ՝ Պրիւ- սէլ եւ անկէջ Լոնտրա պիտի երթան, կրնեն, ուր լինող թագուհւոյն եւ Ալ- պերթ իշխանին հետ տեսնուելէն ետեւ, Լիզպոնա (Բորթուկալե մայրաքաղա- քը) պիտի դառնան:

ԱՄՍՏՐԵ: Կըսվի թէ, զինուորա- կան պատրաստութեան պատճառաւ տե- րութեան զանձը ներքին մէջ ըլլա- լով, կառավարութիւնը դիտաւորու- թիւն ունի զօրաց թիւը առ այժմ 100 հազար հոգի պակսեցնելու: Գերմա- նական լրագիրներէն ոմանք՝ այս լուրը սուտ հանելով, կ'ըսեն, թէ բանակնե- րուն մէջ հիւանդութիւն չպատահելու համար՝ զանոնք մասն մասն բաժնելու եւ ոչ թէ պակսեցնելու դիտաւորութիւն կայ:

— Ա. Ֆրանչիսկոս կայսրը Սալ- ցիայի ու Թրանսիլվանիայի զօրաց բա- նակներն աչքէ անցունելու գնաց:

ԻՏԱԼԻԱ: Թուրքիէն զրկած նա- մակները կը հաստատեն, թէ Սարոն- նիայի թագաւորը Փարիզ եւ Լոնտրա ծանապարհորդելու դիտաւորութիւն ու- նի:

— Հոռոմէն յունիս 1/13 թուով

լուր կուտան, թէ Անթոնիէի կարգի- նալը սպաննելու փորձ մը եղեր է առջի օրը:

ՍՊԱՆԻԱ: Քաղաքացիներուն ա- պրատամբութիւնը բոլորովն զսպրկեցա- կըսեն Սպանիայի լրագիրները, բայց ու- ըիշ շփոթութիւն մը ծագած է այս մի- ջոցին: Տէրութեան նորընտիր պաշտօն- եաները՝ յետախաղաց սկզբունքներու տէր անձինք սեպելով, պատգամաւորաց խոր- հրորարանին մէջ աղէկ ընդունելութիւն չգտան, ուստի կ'երեւի որ ասոնք ալ պի- տի փոխվին:

ՌՈՒՄԻԱ: Եղախու ծովը դաշնա- կից տէրութեան ձեռքն անցնելուն վրայ՝ Ալեքսանդր Բ. Պարոն զօրքերուն այն կողմէն պաշարը արգիլելով, կառա- վարութիւնը դիտաւորութիւն ունի կը- սին շտապով երկաթուղի մը կամ գոնէ լաւ ճամբայ մը շինելու հարաւային Ռու- սաստանէն մինչեւ Բեռլին (Օր. Գա- բուսու), որպէս զի Ռուսիոյ ներքին դա- ւառներէն Պարոն պաշար խրկելու դի- րութիւն ըլլայ:

— Բարեւիւր Մարաշիտը Ա. օլ- հինիայի մէջ գումարված ուսաց բա- նակը գացեր է՝ բազմաթիւ զօրաց գուն- դեր խրկելու Պատարապիս եւ Պարոն:

— Հիւսի տէրութեան ու արեւ- մըտեան տէրութեան մէջ դաշնակցու- թիւն մը հաստատվելու հաւանականու- թեանը վրայ կասկածելով, կառավարու- թիւնը Սանկտսթեփանը արտաքին կար- գի դեպքանութեան պաշտօնով մը Սթո- քոլմ (Հիւսի մայրաքաղաքը) խրկեց:

— Բեռլինը Երկրի յունիս 1/13 թուով Ա. Իննայ տրված հեռագրական լուր մը կը ծանուցանէ, թէ Հայաստանի ուս- սաց բանակին հրամանատար Մուրադ- իվ զօրապետին հրաման գացեր է, որ յարձակողական պատերազմի ձեռք զար- նէ: Այս զօրապետը Ռուսիոյ ամենէն ձեռներէց եւ յանդուգն զինուորական- ներուն մէկն է կրնեն:

ԱԶԳԱՅԻՆ

Մուրաթեան վարժարանին վեճե- րուն վրայ Փարիզէն գրված շահաւետ եւ ընդհանուր ազգայնաց ուշադրու- թեանը արժանի յօդուածը՝ որ գտն տես- րակաւ ապելու խոստացեր էինք, մասն մասն Փարիզէն գալով եւ հետ գհետ տպվելով՝ 91 երեսէ բաղկացեալ տես- րակ մը եղաւ, եւ արդէն հրատարակվե- ցաւ մայրաքաղաքին մէջ:

Այս տեսարանին նիւթն է, նախ՝ Մուրաթեան վարժարանին վերատեսու- չներ փոխելու համար Ա. Իննայի միւս- թեան միաբանութեան արքայ վերա- պատուելի Հիւրմուգիան Գեորգ եպիս- կոպոսին Փարիզ երթալը: Բ. Ա. արժա- րանին վերատեսուչ վերապատուելի Հ. Սարգիս վարդապետին դատաստանէ դա- տաստան քաշկաւով՝ եւ վերջապէս Հ. Ամբրոսիոս վարդապետին հետ վարժարա- նէն դուրս ձգուելը: Գ. Ա. արժարանին տողը մէջ ծագած շփոթութիւնը, եւ ա- նոնք զսպելու համար՝ զորք զրկած բըռ- նակն միջոցները: Գ. Ա. արժարանին պարզեւտու եւ հիմադիր աղա Սամու- էլ Մուրաթին դիտաւորութիւն եւանոր կտակին չարաչար գործարարվելը Սիւ- թարաններէն: Դ. Ա. Երգիւն ունեցած իրաւունքը վարժարանին վրայ:

Ահա այս հինգ նիւթերուն վրայ գը- խաւորապէս շարադրված է այս տես- րակը, որուն մէջ եղած մանրամասն գե- ղեցիկ նկարագրութիւնները, պատմա- կան ճշդութիւնը, խոհեմ եւ քաղաքա- վար ոճը եւ մանաւանդ զովիկ ազդասի- րական ոգին մեծ պատիւ կ'ընեն Արժա- նայալը Պ. Ջ. Դոնդ գիտնական եւ բա- նիրուն հեղինակին:

Այս կարեւոր տեսարանին վերջերը Մուրաթեան վարժարանին հիմնարկու- թեան պայմաններուն վրայ տրված տե- ղեկութիւնները եւ արդոյ հեղինակին ըրած ուղիղ եւ հանձարեղ խորհրդա- ծութիւնները լաւ հասկնցվելու համար, արժան կը համարենք հանգուցեալ աղա Սամուէլ Մուրաթայ կտակին վեցերորդ յօդուածը հոս գնել, ինչպէս որ հրա- տարակված կը գտնենք Մուրաթ Մուրաթայի ամսատետրին մէջ:

«Ես իմ հաշուեգրքում միւս որոգոյ տգրտաց եւ տնանկաց հաշիւ ունեմ. իմ ստացուածքից միւս հարկը եւ յի- սուն հազար հոն» հանեն եւ տանեն նոյն հաշիւն. եւ յետ ասացեալ հարկը յիսուն հազար հոն ասացեալ հաշ- ւում ցայլքս գումարի, ասացեալ գու- մարի բոլորն թողման ամ Հայոց ազգի որդի եւ ազգատ մանկանց դպրատան շի- նութեան համար, որ ըստ խորհրդի եւ միջնորդութեան Ա. Իննայի միանձնաց որ մի կողմէ Եւրոպիոյ որ աշխարհ հա- մարին՝ գետին գնեն, եւ ասացեալ գետնի եկամուտն քանի մանկանց տարեկան ծա- խուցն որ բաւական առի, այնքան Հայոց ազգէն որդի եւ ազգատ մանկունք պապ- եալ դպրատունն ձրիապէս ուսումն եւ լեզուք ուսանեն եւ դառնան իւրեանց հայրենիքն:

«Եւ պարտականութիւն չլինի ա- սացեալ դպրատանն ուսանողաց վերայ քահանայ լինելոյ. բայց եթէ ոմանք իւր- եանց ազատ կամուս յօժարեցին քա- հանայութեան, լինիցին:

«Եւ եթէ ոմանք հարուստ անձինք եւս ազգէս Հայոց կամեցին զմանկունս իւրեանց վերայ ասացեալ դպրատան ու- սուցանել, կարող ան, զծախսն հատու- յանելով. քանզի դիտաւորութիւն իմ վստայս դպրատան շինութեան է վստայ ազգատ մանկանց ուսուցանելոյ. այսինքն վստայնոց որոց հարքն չքաւորք են. վստայ չկարելոյ նոցա զծախսն դպրատան հա- տուցանել, զանց առնեն ուսմամբ ման- կանց իւրեանց, եւ անմեղ մանկունքն մնան զուրկը ի յամենայն ուսմանց եւ դիտութեանց, եւ որոյ վստայ գրեթէ ըստ մեծի մասին անտէրուն ազգս Հայոց տղաք են:

«Եւ յուսում՝ յԱստուած, զի եւ այլք հարուստ անձինք յազգէս Հայոց, յետ ծաշակելոյ զքաղաքութիւն ուսման դպրատանն զորս իմով միջնորդութեամբ սկսանի, եւ նոքա իմոյ շաւղացն հետե- լացեն, եւ այնու կարելն լինիցի սփռել ի մէջ ազգիս, եթէ ոչ բոլորովն, գոնէ ըստ մասին, զոյս դիտութեան եւ իմաս- տութեան, եւ անտէրուն ազգս զարթ- նուցու ի քնոյ թմրութեան եւ անհո- գութեան:

«Եւ վստայ կառուցանելոյ դպրա- տունն եւ ի գործ գնելոյ զտարեկան ե- կամուտ գնեցեալ գետնոցն, եւ յաղագս տեսակաց ուսման եւ լեզուաց զորս կա- ռութեան:

միւս զի ուսանիցին մանկունքն ի յիշեալ դպրատան, եւ վստայ որպիսի կարգաւ եւ կանոնիւ առաջացուցանելոյ դպրատունն եւ որպիսի վարելոյ ընդ նա, զկարծիս իմ յատուկ գրեցեալ ներփակեցի ի յայ- սում, թողեալ հպատակ ուղղութեան, եթէ սխալացեալ լինիցի, կտակաւատա- րացն իմոյ եւ հարց Միւրաթեանց, ո- րոց միջնորդութեամբ կամիմ զի կա- ուսցի դպրատունն, զսխալման կարծ- եաց եւ կարգաւորութեանց իմոյ ուղղել. իսկ եթէ կարծիս եւ կարգաւորութիւնն իմ ուղիղ դատեցին, այնու ձեւով ա- ռաջացեն: Եւ այսքան առ այս,»:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Անգղիոյ նաւախուժքին հրամանա- տար Լայրնս ծովապետին որդին, որ անցեալ շաբթուան պատերազմին մէջ սրունքէն ծանրապէս վերաւորված ըլլա- լով Ա. Պօլս ըրված էր, շաբթ օրը թարապիսի անգղիացոց հիւանդանո- ցին մէջ մեռաւ:

— Մայրաքաղաքի նորընտիր դեպքան Պ. Թաւմէն լամայ 1 ին Փարիզէն ծամբայ ելեր է՝ Ա. Իննայ, Թրիքստ, Ա- թէք երթալու, եւ անկէջ Ա. Պօլս դա- լու նպատակաւ:

— Երեքշաբթի օրը ժամը ութու- կէսին միջոցները Թաւմէն շոգեւաւր Պէթիւքեդէն գալով Օրթագեղ ձա- նապարհորդ հանելու ատենը, շոգեւա- լին Քաթիբէն որ Միքիլ անուն ե- րիտասարդ մըն էր, զիպուսածով ծովն ինկաւ խղրվեցաւ, եւ մինչեւ այսօր մարմինը գտնուած չէ:

— Երգային ուսումնականներէն Ֆիզիքա մականունեալ ծերունի Պօ- ղոս պատուելին՝ որ իր զմազման գրեւած- ներով եւ երկար ժամանակ ազգին ըրած ծառայութեամբը ամենուն ծանօթ է, շաբթ օրը իւր մահկանացու ընթացքը վճարեց եւ կիրակի օրը արժանաւոր հան- դիսիւ թաղվեցաւ:

— Անգղիոյ ծովապետութեան գոր- ծակալութիւնը այս միջոցին կ'զբաղի մե- քենայ մը Պարոն խրկելու, որ 24 ժա- մու մէջ 30-40 հազար զօրաց համար զտեալ լաւ ջուր կրնայ պատրաստել: Պարոն կառավարութիւնն ալ այս օ- ընիակին պիտի հետեւի կրնան:

— Յաւանական յունիս ամեն սկըս- եալ տաճկերէն նոր օրադիր մ'ալ պիտի հրատարակվի մայրաքաղաքին մէջ Տե- լեթէ Տեթէ անունով: Այս օրադիրը որուն հրատարակիչն է՝ Պ. Յօհաննէս Չամուռնեան գիտնական պատուելին, ամիսը երկու անգամ պիտի ելնէ, եւ սուղուերկու երեսէ բաղկացեալ քա- ուսալ տեսարանի մը ձեւով: Նիւթը պիտի ըլլայ՝ Արմաւան, Բարդիսկան, Արուստական եւ Բանասիրական:

Ոճը եւ լեզուն պարզ եւ ամենուն հասկանալի պիտի ըլլան:

Ստորագրութեան տեղին է մայրա- քաղաքին մէջ Մերձանը Պ. Յարու- թիւն Մարգարեանին գրադաճառու- թեան տնեակը: Տարեկան գինը 80 դու- ռուշ է:

— Սիրակի օրը ժամը 5 ին միջոցնե- րը Լալէն ծամիսի ըսված մեծ մղիկին դիմացը տունէ մը հրդէհ ելելով՝ քիչ ժամանակի մէջ այնպէս ծաւալեցաւ, որ քանի մը ճիւղ բաժնուելով՝ մէկ ծայրը մինչեւ Ա. Սարայ, միւս ծայրը Լանկա- եւ երկրորդ մինչեւ Լալէ 24 ժամ ըսված

Հոռոմէն Հեղապատանի ոսկի մըն է որ 9. Քրանք ու 33 հարկերով կ'ընէ:

